

ÖĞRENME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. Öğrenme Nedir?

1.1. Tanım

Öğrenme, bireyin yaşantı ve etkileşimler sonucunda **davranışlarında meydana gelen kalıcı değişikliklerdir.**

Bu değişiklikler, **olgunlaşmadan, geçici durumlardan** (örneğin yorgunluk, hastalık, ilaç etkisi) ya da **refleksif davranışlardan** kaynaklanmaz.

 Kısaca:

Öğrenme = Deneyim + Kalıcılık + Davranış Değişikliği

Örnek 1:

Çocuk, sobaya dokunduğunda elinin yandığını öğrenir ve bir daha dokunmaz. (Yaşantı yoluyla, kalıcı bir davranış değişikliği olmuştur.)

Örnek 2:

Öğrenci, İngilizce kelimeleri çalışarak ezberler ve uzun süre hatırlar. Bu da bir öğrenmedir.

2. Öğrenme ile İlişkili Kavramlar

2.1. Yaşantı (Deneyim)

Öğrenmenin temel kaynağı bireyin yaşantılarıdır. Öğrencinin doğrudan yaşadığı ya da başkalarını gözlemleyerek edindiği her deneyim öğrenmeyi etkiler.

Örnek:

Bir çocuk, kardeşinin yaramazlık yaptığında ceza aldığını görüp kendi davranışını değiştirebilir. (Dolaylı yaşantı)

2.2. Olgunlaşma

Bireyin belirli davranışları yapabilecek biyolojik düzeye ulaşmasıdır. Olgunlaşma, öğrenme için **ön koşuldur**, ama **tek başına öğrenme değildir**.

Örnek:

4 yaşındaki bir çocuk, kasları yeterince gelişmeden yazmayı öğrenemez.

7 yaşına geldiğinde motor olgunluk sağlandığında yazmayı öğrenebilir.

2.3. Geçici Davranışlar

Yorgunluk, ilaç, açlık, alkol gibi durumların geçici olarak davranış üzerinde etkisi olabilir.

Ancak bu tür değişiklikler **öğrenme sayılmaz** çünkü kalıcı değildir.

Örnek:

Uykusuz bir öğrenci derste dikkatini toplayamaz. Ertesi gün dinlendiğinde tekrar dikkatini toplar. Bu bir öğrenme değildir.

2.4. Refleks ve İçgüdü

Refleksler doğuştan gelen otomatik tepkilerdir; öğrenme ürünü değildir.

İçgüdüler ise türün genetik yapısından gelen davranış örüntüleridir.

Örnek:

Bebek doğduğunda emme refleksi gösterir. Bu öğrenilmemiştir. Kuşların göç etmesi, örümceğin ağ örmesi içgüdüsel davranışlardır.

2.5. Performans

Performans, öğrenmenin dışı yansıyan halidir. Öğrencinin her zaman öğrendiğini göstermemesi mümkündür.

Örnek:

Öğrenci sınava iyi hazırlanmıştır ama heyecandan düşük not alır. Öğrenme gerçekleşmiş, ancak performans bunu tam yansıtmamıştır.

2.6. Unutma

Öğrenilen bilginin hatırlanamaması veya uzun süre kullanılmadığında zayıflaması durumudur.

Unutma, öğrenmenin doğal bir sonucudur.

Örnek:

Yaz tatilinde dört ay boyunca matematikle ilgilenmeyen öğrenci, okul açıldığında bazı formülleri hatırlayamaz.

2.7. Transfer (Aktarma)

Bir alanda öğrenilen bilginin başka bir alana **yardımcı** ya da **engel** olacak biçimde aktarılmasıdır.

- . **Olumlu Transfer:** Öğrenme yeni öğrenmeyi kolaylaştırır.

Örnek: Türkçede yazı yazmayı öğrenen bir öğrencinin İngilizce yazı öğrenmesi daha kolay olur.

- . **Olumsuz Transfer:** Öğrenme yeni öğrenmeyi zorlaştırır.

Örnek: Türkçede “masa” kelimesinin “table” anlamına geldiğini bilen bir öğrenci, “tablet” kelimesini görünce karıştırabilir.

2.8. Motivasyon (Güdüleme)

Öğrenme sürecini başlatan, sürdüren ve yönlendiren içsel güçtür. Motivasyon olmadan kalıcı öğrenme zordur.

Örnek:

Öğrenci “İngilizceyi öğrenirsem yurt dışında eğitim görebilirim” düşüncesiyle motive olur ve düzenli çalışır.

2.9. Dikkat

Öğrenmenin ilk adımıdır. Dikkat, bireyin belirli bir uyarıcıya zihinsel enerjisini yöneltmesidir.

Dikkat olmadan bilgi algılanmaz, dolayısıyla öğrenme gerçekleşmez.

Örnek:

Öğrenci derste öğretmenin sesini değil, penceredeki kuşları dinliyorsa öğrenme gerçekleşmez.

2.10. Pekiştirme

Öğrenilen bir davranışın tekrarlanma olasılığını artıran uyarıcılardır.

Pozitif (ödül) ya da negatif (istenmeyen durumun ortadan kalkması) olabilir.

Örnek:

Öğrenci doğru cevap verdiğinde öğretmen “Aferin” derse bu pozitif pekiştirmedir.

Öğrenci ödevini yapınca öğretmen ek görev vermezse bu negatif pekiştirmedir.

2.11. Ceza

İstenmeyen davranışın yapılma olasılığını azaltmak için uygulanan sonuçtur.

Ancak aşırı kullanımı öğrenmeye zarar verebilir.

Örnek:

Öğrenci ödevini yapmadığında yüksek sesle azarlanırsa, derse karşı olumsuz tutum geliştirebilir.

2.12. Geri Bildirim

Öğrencinin performansına ilişkin aldığı bilgiye denir.
Öğrenmenin yönlendirilmesi açısından çok önemlidir.

Örnek:

Öğretmen “Cevabın güzel ama formülün bir kısmını yanlış kullanmışsın” diyerek yönlendirme yapar.

3. Öğrenmenin Özellikleri

Özellik	Açıklama	Örnek
Yaşantıya Dayanır	Deneyim sonucu oluşur	Bisiklete binmeyi deneme-yanılma ile öğrenmek
Davranışta Değişiklik Yaratır	Gözlenebilir ya da zihinsel değişim olur	Problem çözme becerisi kazanmak
Kalıcıdır	Geçici etkiler öğrenme değildir	Yorgunluk sonucu dikkatsizlik geçicidir
Bilinçlidir (çoğu zaman)	Öğrenen farkındadır	Yabancı dil kelimesini ezberlemek
Amaçlıdır	Hedefe yöneliktir	Sınavı geçmek için çalışmak

Özellik	Açıklama	Örnek
Etkin Katılım Gerektirir	Pasif dinleme değil, aktif katılım gerekir	Grup tartışmalarına katılmak

4. Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

4.1. Bireysel Faktörler

- **Zekâ:** Bilişsel kapasite öğrenme hızını etkiler.

Yüksek zekâlı öğrenciler soyut kavramları daha hızlı öğrenir.

- **Dikkat:** Dikkat süresi kısa olan öğrenciler bilgi kaybı yaşar.
- **Motivasyon:** İçsel güdülenme öğrenmeyi kalıcı kılar.

- . **Ön Bilgi:** Yeni bilgiler, eski bilgilerle ilişkilendirildiğinde daha kolay öğrenilir.

Matematikte çarpma öğrenmeden bölme öğrenmek zordur.

4.2. Öğretimsel Faktörler

- . **Öğretim yöntemi:** Anlatım, tartışma, drama gibi farklı yöntemlerin kullanılması öğrenmeyi zenginleştirir.
- . **Geri bildirim:** Öğrenci hatasını bilirse düzeltme fırsatı olur.
- . **Materyal çeşitliliği:** Görsel, işitsel ve kinestetik araçların kullanılması dikkat ve kalıcılığı artırır.

4.3. Çevresel Faktörler

- **Fiziksel ortam:** Gürültü, ışık, sıcaklık gibi etmenler dikkati etkiler.
 - **Aile ortamı:** Destekleyici aile tutumları öğrenmeyi kolaylaştırır.
 - **Arkadaş çevresi:** Öğrenmeye değer veren arkadaşlar motive edici olabilir.
-

5. Öğrenme Türleri (Genel Kapsamda)

Tür	Tanım	Örnek
Klasik Koşullanma	Nötr uyarıcının anlamlı bir uyarıcıyla eşleşmesi	Pavlov'un köpekleri zil sesine tepki verir.
Edimsel Koşullanma	Davranışın sonucuna göre öğrenme	Öğrenci ödül aldığı anda davranışı tekrarlar.

Tür	Tanım	Örnek
Bilişsel Öğrenme	Zihinsel süreçlerle öğrenme	Harita çizerek coğrafya konusunu öğrenmek
Gözlem Yoluyla Öğrenme	Başkalarının davranışlarını model olarak öğrenme	Çocuğun öğretmenini taklit etmesi
Anlamalı Öğrenme	Yeni bilginin mevcut bilgilerle ilişkilendirilmesi	Fotosentezi önce ışık kavramıyla ilişkilendirmek

6. Öğretmen Açısından Öğrenme Kavramlarının Önemi

Bir öğretmen için öğrenmenin doğasını anlamak, etkili öğretimin temelini oluşturur:

1. **Kalıcılığı sağlamak:** Öğrencinin kısa süreli ezber değil, anlamlı öğrenme yaşaması hedeflenir.
 2. **Motivasyonu artırmak:** Öğrencinin neden ve nasıl öğrendiğini bilmesi önemlidir.
 3. **Farklı bireyleri tanımak:** Her öğrenci farklı öğrenme yollarına sahiptir.
 4. **Geri bildirim ve pekiştirme kullanımı:** Öğrencinin öğrenme sürecine yön verir.
 5. **Olgunlaşma ve hazırbulunuşluk:** Hedef davranışları belirlerken yaş ve gelişim düzeyi dikkate alınır.
-

7. Ders İçi Kullanılabilecek Örnek Etkinlikler

Etkinlik 1 – Öğrenme mi, Değil mi?

Öğrencilere şu davranışlar verilir, “öğrenme ürünü mü değil mi?” tartışılır:

- . Bir öğrencinin sınav öncesi sabaha kadar çalışıp ertesi gün unuttuğu bilgiler
- . Bisiklete binmeyi öğrenmek
- . Yorgunluktan uyuyakalmak
- . Korku filmi izledikten sonra karanlıktan korkmak

→ Sonuç: Öğrenme, **yaşantıya dayalı ve kalıcı** olanlardır.

Etkinlik 2 – Transfer Türlerini Bul

Öğrencilerden iki öğrenme arasında olumlu veya olumsuz transfer örnekleri bulmaları istenir:

- Klavye kullanmayı öğrenen birinin piyano çalarken avantaj sağlaması → **Olumlu transfer**
- Türkçede “ok” kelimesini bilen öğrencinin İngilizce “ok” (tamam) anlamını karıştırmaması → **Olumsuz transfer**

Etkinlik 3 – Pekiştirme Tartışması

Sınıfta “Pekiştirme mi yoksa ceza mı daha etkilidir?” konulu bir tartışma düzenlenir.

Öğrenciler kendi okul deneyimlerinden örnekler paylaşır.

8. Sonuç

Öğrenme, eğitim psikolojisinin kalbidir.

Bir öğretmen için “öğrenmenin ne olduğunu” bilmek, “nasıl öğretileceğini” bilmek kadar önemlidir.

Öğrenmenin yaşantıya, olgunlaşmaya, güdülenmeye ve kalıcılığa dayandığı bilindiğinde, sınıfta daha etkili, anlamlı ve kapsayıcı bir öğretim ortamı oluşturulabilir.